

5)
Herrn v. Sapl.
26. Juli 1899.

Ex libris

Hunnü, Arnstadt.

(Führung.)

1884.

DE

15

MALIGNITATE
VARIOLARVM NATVRALIVM
TEMPESTIVO VESICATORIORVM
VSV AVERTENDA

CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE

VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
DOMINO

D. PHILIPPO ADOLPH. BOEHMERO

MEDICINAE ANATOM. ET CHIRVRG. P. P. ORDINARIO
FACVLTAT MEDICAE H. T. DECANO SPECTATISSIMO, ACADEMIAR.
CAESAR. NAT. CVRIOS. ITEMQVE IMPERIAL. PETROPOL. NEC NON REG.
BEROL. SCIENT. ET PARIS. CHIRVRGOR. SODALI.

PRO

GRADV DOCTORIS

MEDICINAE ET CHIRVRGIAE

SVMMSQVE IN VTRAQVE HAC SCIENTIA HONORIBVS
ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS RITE CAPESSENDIS

D. . OCTOBRIIS MDCCCLXVII,

H. L. Q. S.

PVBLICE DISPVTABIT

AVCTOR

CAROLVS CHRISTIANVS MENSSEN
FRISO-ORIENTALIS.

HALAE AD SALAM AERE BEYERIANO,

V I R O
ILLVSTRI EXCELLENTISSIMO EXPERIENTISSIMO
AMPLISSIMO DOCTISSIMOQVE
DOMINO
D. PHILIPPO ADOLPHO
BOEHMERO

MEDIC. ANATOM. ET CHIRVRG. P. P. ORDINARIO
FACVLT. MEDICAE H. T. DECANO SPECTATISSIMO ACADEMIAR.
CAESAR. NAT. CVRIOS. ITEMQVE IMPERIAL. PETROPOL. NEC NON
REG. BEROL. SCIENT. ET PARIS. CHIRVRGOR. SODALI

PATRONO PRAECEPTORI
HOSPITI SVO
AETERNVM DEVENERANDO

VT ET
V I R O
SVMME VENERANDO AMPLISSIMO DOCTISSIMOQVE
ELARDO ARNOLDO
MENSSEN

VERBI DIVINI MINISTRO VIGILANTISSIMO
ATQVE MERITISSIMO

P A T R I O P T I M O
FILIALI AMORE ET OBSEQVIO AETERNVM COLENDO

VIRIS

OPTIME DE SE MERITIS

HOC

ACADEMICVM SCRIPTVM

SACRVM ESSE IVBET

VIRI

ELIARDO ARNOLDO

MENSSEN

CAROLVS CHRISTIANVS MENSSEN.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
MALIGNITATE
VARIOLARVM NATVRALIVM
TEMPESTIVO VESICATORIORVM
VSV AVERTENDA.

PRAEFATIO.

elicissimi infectionis successus, in Anglia potissimum
obseruati, non vanam Medicis Germanis spem fa-
cere poterant, fore, vt, abjectis demum praejudi-
ciorum laqueis, minus deterrenda populo germano
ea methodus videatur. Longe tamen aliter res accidit. A pau-

A

cissimis

cissimis enim exemplis (habita scilicet multitudinis incolarum ratione) si discesseris, de insitione altum est in Germania silentium. Medici itaque, incassum hucusque insitionem laudantes, atque de provehenda ea ad meritam inter Germanos dignitatem fere desperantes, eo nunc maxime anniti videntur, ut methodum inueniant, qua variolarum naturalium atrocitati satis secure et cum fructu obuiam ire queant. Multa ideo tentarunt. Mercurialia, Camphora, Laxantia, V. Sones, Sudorifera, Absorbentia, Cortex Peruvianus et vel sexcenta alia adhibita sunt. Quo vero cum euentu id factum sit? norunt omnes, quibus recentissimorum scriptorum lectio ad palatum est. Absit tamen, ut infausta ista tentamina Medicos a proposito deterreant! Nouissima certe ideo capta pericula in spem nos erigunt, fore, ut non omni possibilitate careat variolarum malignarum in benignas mutatio. *Illustris* nempe BOEHMERUS, quem Praesidem, Praeceptorem et Patronum habere mihi gratulor, cogitans, furente longe lateque vltima variolarum epidemia, de remedio, quo efficere posset, ut variolae naturales artificialibus propius accederent, sagax in tempestiuum vesicatoriorum usum incidit, quo, productis vlcibus, insitionis commodis frui licet naturalibus variolis laborantibus. Prosperri- mos inde effectus in variis aegrotis obseruauit *Vir Illustris*, in his etiam, quorum agnatos, eiusdem grassationis ferocitate abreptos, dolere parentes. Paucos dein ante menses ad manus *Ejus* peruenit libellus *Clarissimi* CLOSSII, quo novam Variolis m- dendi methodum proponit, suadet. Mirabundus vidit, CLOSSI- VM eadem, quam diximus, usum esse, praecipua saltem momenta consensire. Nunc ergo auctor suusque mihi erat, ut de hac
ma-

materiæ publicæ differerem, *Sua* mecum obseruata, pro ea, quæ est erga me, beneuolentiâ communicans. Sisto itaque *Tibi B. L.* specimen, quod, me totum fere *Illustri* meo PRAESIDI debere, gratissima mente agnosco.

§. I.

Methodus ipsa.

Initium sermonis a methodo ipsâ capturus, eam, quæ vsus est *Illustris* BOEHMERVS, cum medela statim comparabo, quàm *Clariss.* CLOSSIVS commendauit in libello, cui titulus: *Noua Variolis Medendi Methodus cum Specimine obseruationum miscellarum, rem medicam illustrantium. Auctore Iob. Freder. CLOSSIO.* AA. LL. Mag. Philos. et Med. Doct. *Traject.* ad *Rhen.* 1766. Hic, ad aegrotum aliquem accedens, in quo signa variolarum imminentiū animaduertit, utriusque furæ, antea tepida lotæ, ac pannis asperioribus calefactis probe perfrictæ, vesicatorium satis largum imponit, præmissa, si aliunde nihil obftet, venæ sectione in brachio. Ut vesicatoriis ipsis maiorem conciliet efficacitatem, hac methodo utitur: Sumit emplastri melilotini vel alius emollientis, quantum opus est, idque aceto scillino subactum et super aluta, vel linteo crassiori extensum, cantharidibus selectioribus, recens in puluerem redactis, liberalius conspergit, monens simul, opus his esse, ut vesicatoriorum virtus et certior et citior euadat, ac tunc fieri assolent, quando aut minus recentes cantharides sumuntur, aut acetum scillinum omittitur. Alutam, cui emplastri massa inducta est, deligatione strictiori in pedibus firmat, quod eo magis necessarium iudicat, quando febris iam ita inualuit, ut aegrorum corpus et membra ex anxietatibus, deliriis et conuulsio-

nibus impetuosius exagitentur. Per alutae ideo limbum superiorem et inferiorem fasciolas aptas traiecit, quibus pedi adligatur. Loca, a cantharidibus exulcerata, non vnum tantum alterumne diem, sed per uniuersum morbi decursum aperta seruare nouaeque cuticulae generationem praepedire studet. Vbi ergo suspicatur, vesicatoria officio suo nondum, quod satis est, fecisse; emplastrum album coctum, vel de spermate ranarum, vel de minio, nunc cum aequali, nunc cum quarta emplastri vesicatorii vulgaris, eiusque recentis, parte permixtum imponit; vbi vero effectum, ab illis editum, sufficere posse intelligit, solam theriacam, linteo in emplastri modum inductam, adplicat. Caeterum optimam methodum in sanandis variolis commendat, quam *REDDENHAMVS* et alii magni in arte Viri laudarunt. — *Illustris BOEHMERI* methodus non multum a descripta recedit. Recedit tamen passim. Placuit enim *Viro Illustri* vesicatoria iam ante prima earum initia adplicare, si fieri id potuit; eo nempe tempore, quo de contagio tantum metuebat. Nec opus esse credidit, cantharidibus acetum scilliticum addere, cum illi vel soli ipsi sufficere ad scopum, quem habebat, obtinendum visi sint. Post applicata ad furas vesicatoria (nonnumquam vnicum sufficiens erat), laxante utebatur, ad impuritates primarum viarum euacuandas vtili; pro potu ordinario suadebat decoctum ex herbis et radicibus emollientibus ac purificantibus, quod acido citrino gratum reddere studebat; circa vesperam puluerem temperantem cum sero lactis adhibebat, nec *VSio*, si necessaria videbatur, omittebatur. Hac ratione munitus aeger, quam optime per tulit Variolas, vulgari methodo facile sanabiles.

§. II.

Vesicatoriorum agendi modus in descripto casu.

Vt ergo commoda huius methodi pateant: modum agendi vesicatoriorum in descripto casu proponere nobis liceat. Duplici nempe ratione hic agunt; *deriuando* scilicet, et *effluxum materiae adiuuando*. Irritant enim et partes exulcerant. Irritatione facta, deriuant (quod experientia, insigni variolarum copia, in vicinitate vesicatorii erumpente, *Illustrem BOEHMERVM* satis docuit); vlcere vero producto, non solum deriuant, sed etiam materiam variolosam expellunt. Quanta vero exinde commoda ad corpus aegrum redundant, quis est, qui non perspiciat? Dirissimi certe sunt variolarum effectus, qui a congestione humorum versus caput atque ipsius materiae nimis insigni copia oriuntur. Hi vero omnes, tempestiue adplicatis vesicatoriis, quam optime praepediuntur. Nonne itaque laudem, nonne praekoniam vesicatoria merentur? Sed confideremus istos effectus paulo accuratius, cum nonnulla, nec inutilia forsitan, momenta *Celeberrimo CLOSSIO* hac in re a me opponi queant, quae omittere non debeo, licet haec non ipsa quidem *CLOSSII* obseruata, quae, quam vera sint, ipse expertus *Illustris PRAESES* testatus est, sed illam potius, quam de vesicatoriorum modo agendi suppeditauit explicationem, respiciant.

§. III.

Minuunt primam Variolarum febrem.

Id suis obseruatis didicit *Illustris* BOEHMERVS, atque CLOSSIVS expressis verbis monet (l. c. §. VIII. pag. 20. seqq): *vesicatoria febrem variolarum primam iugulant, vel insigniter certe mitigant.* Audiamus iam CLOSSIVM, hunc vesicatoriorum effectum explicantem! *Actio, inquit, vesicatoriorum in partes fluidas in hoc consistit, ut maiorem ipsis fluiditatem concilient. Haud obscure iam, opinor, intelligitur, quomodo vesicatoria aduersus primam variolarum febrem conducant. Ex inflammatoriarum genere eam esse, apud omnes in confesso est. Iam vero in his sanguis multo est viscidior, quam in sanitate, atque, quo viscidior hic est, siue, quo minor est seri diluentis ad cruorem proportio, eo maior est illarum acuties. Idem ergo in febre variolosa obtineat necesse est. Docet id manifestissime sanguis, e vena secta missus, pleuritico simillimus, crusta alba contectus — Nonne itaque necessaria consecutione efficitur, ut ea remedia, quae lentorem illum et visciditatem sanguinis dissolunt, optima hic se praesent febrifuga? Inter BOERHAAVIANA oracula est: omnem febrem inflammatoriam illico cessaturam, si sanguis omnis subito in aquam conuerti possit. Tale quid efficiunt cantharides, mixturam sanguinis turbantes, et bonam cruoris partem in serum mutantes. Crebris id didici experientis. — Satis bene! Fateor lubens, nonnullas cantharidum particulas, ad motis vesicatoriis, ad sanguinis massam reuehi; largior non minus,*

nus, cantharides, si sanguini addantur soli, eum resolvere poterit: his tamen omnibus concessis, eo adduci non possum, ut credam, tantum, quantum CLOSSIVS putavit, effectum a resorptis istis particulis repetendum esse. CLOSSIVS enim, hoc affirmans, nonnulla hic precario momenta assumpsit, quae assumere non licet, nisi probentur. Nempe 1) *cantharidum particulas, ad massam sanguinis transeuntes, vere in eam agere atque valide satis.* Nisi enim hoc demonstraretur, ea, quae illis tribuit CLOSSIVS, resolutio sanguinis ipsis danda non est. Quis vero est, qui illud accurate euinci queat? Plura certe sunt, quae suadent potius, cantharidum partes resorptas non agere in massam sanguinis. Quem enim fugit, emollientia decocta, quae commendavimus §. I. actioni cantharidum in sanguinem plane aduersari, eamque, continuato usu, plane delere? *Celeberr.* CRANTZ de usu cantharidum externo pronunciat haec: *scire autem conuenit, simul emulsiones, vel decocta emollientia, mucilaginosam, interne exhibenda, ne viae urinariae offendantur.* Vid. eius *Mater. Med. et Chirurg.* Part. III. pag. 93. Quid ergo, sub usu decoctorum emollientium (§. I.), a cantharidum reductis particulis in sanguine aut sperandum, aut metuendum? 2) *Cantharidum particulas, praesente iam statu inflammatorio, vere resolvere diarrhesin sanguinis phlogisticam.* Ponit id CLOSSIVS; at tuto affirmari nequit. Ipsemet CLOSSIVS egregie dicit: *constat sane inter omnes, nullius medicamenti actionem esse absolutam, sed semper corporum, quibus applicatur, conditiones sequi* (l. m. c. pag. 22.). Quod vitinam ipsi hic adplicare placuisset! Notum est, varia acria, quae

quae sibi relicta forsitan sanguinem resolverent, irritando cor
 et vasa, motumque ideo sanguinis incitando, vere inspissare et
 sanguini diathesin inflammatoriam inducere. Acre morbillo-
 sum, scarlatinum, ipsumque variolosum exemplo hic esse possunt.
 Nonne itaque cantharides, licet in se sanguinem attenuent, sub
 statu variolarum inflammatorio eum condensabunt? Nonne
 tunc praesens sanguinis, ut ita dicam, inflammatio increscet,
 atque cum ea febris variolarum prima? Scio quidem *CLOS-*
SIVM hic propria observata urgere (l. c. pag. 28. 29.). *Quo-*
tiescunque, inquit, post vesicatorii applicationem, venae sectio-
nem iteraui, sanguis nihil crustae, et cruorem, copiose sero
dilutum, exhibuit: et idem tamen, vix viginti horis ante emis-
sus, saepe crusta tenacissima obductus, seroque fere omni de-
stitutus fuerat. Acutissimas pleuritides vna saepius venae
sectio non valde larga, vesicatoriis simul in usum vocatis, sus-
tulit: in malo minori sine his vix quatuor, vel quinque, eae-
demque vberimae profuerunt. Durum omnino videri posset,
 observatis his resistere, atque remediis virtutem, quam obser-
 uatio et experientia probavit, denegare; liceat tamen mihi no-
 tare, me quondam in homine, vera ophthalmia laborante, effe-
 ctus male applicati vesicatorii vidisse. Sensibilis erat, pletho-
 ricus, ophthalmia serosa quondam saepe affectus, vsuique an-
 nuo vesicatoriorum ad nucham adhaesfactus. Post tusam ve-
 nam suadebant ipsi vesicatorii ad nucham applicationem. In-
 creuerunt omnia, dolor, inflammatio, rubor. Haec observa-
 tio, alieno peccato facta, cautum me redder in vesicatoriorum
 vsu, si morbi *vere* inflammatorii adsunt. Atque cum idem,
 quod

quod mihi obseruare contigit, aliorum Medicorum obseruatis conueniens fit: de obseruatis quidem *CLOSSII* non dubito, at praeclarum illum vesicatoriorum usum, quem ipsis tribuit, accidentalibus quibusdam causis adscribendum esse puto. Ex praedictis id tantum concludo: cantharides statum inflammatorium minuere, secure assumi non posse; adesse potius rationes, quae suadent, eum inde augeri. 3) *Febrem variolarum primam semper esse inflammatoriam.* Manifesto id affirmat *CLOSSIVS*. Male tamen. Lege *HUXHAMVM*, pulcherrime ea de re differentem, in Dissertatione, quam *de Variolis* emisit. Conf. *EIVS Opera physico-medica*, a Clariss. *REICHEL* edita. Tom. II. pag. 121. seq. Monet ibi, variolarum febrem modo *inflammatoriam*, modo *lentam nervosam*, modo *putridam* esse, et addit: *Ergo hic tria differentia febris genera ab una contagii specie excitata deprehendimus, atque ut in medendi methodo non minus febris singularis, quam peculiaris morbi contagiosi indolis rationem habeamus, officii ratio postulat.* Si, quod vult *CLOSSIVS*, vesicatoriorum usus potenter soluit sanguinem in variolis inflammatum, quam maxime sine dubio in putrida variolarum febre fugiendus erit. Nonne enim citissima putredo sic effici deberet?

§. IV.

Modus, quo vesicatoria primam variolarum febrem vere minuunt.

Euici, ut arbitror, cogitata Clariss. *CLOSSII* non posse hic admitti, Addi his potest: mercurialium usum prophylacticum

B

cum

cum summe nocium tam ab EDIMBURGENSIBVS, quam *Illustri de HAEN* obseruatum esse: attamen mercurialia aequae, ac cantharides, resoluunt. Si ergo cantharides resoluendo in proposito casu agerent: nonne nocius potius, quam salubris inde effectus oboriri deberet? Id demum repono: *Illustris BOEHMERVS* ante variolarum prima initia, si fieri poterat, adplicuit vesicatoria, vt diximus §pho I. Actio ergo resorptarum a cantharidibus particularum sub inuasionem variolosae febris primae tunc iam deleta erat. Nihilominus obseruauit *Vir Illustris*, hanc febrem minorem existisse. Quare non possumus hoc phaenomenon ab istis cantharidum particulis repetere, quae, facta earum absorptione, massam sanguinis ingressae sunt. Vndenam vero demum hoc febris decrementum explicari debet? Ita hac de re sentiendum esse credo: Febris variolarum prima, tamquam Naturae, apto sensu acceptae, molimen, quo sese contra interitum defendit, concipi debet. Quando enim sufficiens materiae variolosae copia sanguinis oceano inhaeret, cor inde et vasa irritantur, celerius frequentiusque sese contrahunt, acceleratur sanguinis motus, oritur febris. Magnitudo huius febris sine dubio proportionata erit 1, Sensibilitati et irritabilitati subiectorum; 2, copiae phlogisticarum sanguinis particularum; 3, acrimoniae; in corpore praesentis, gradui; demum 4, eruptioni variolarum citius tardiusue factae. Nemo non haec concedet, cum experientia fere quotidiana ea confirmet. Nonne enim teneriora subiecta grauiorem solent febrem experiri? Nonne magnus *SYDENHAMVS* malas et vehementes variolas illis metuendas esse censet, qui spirituosorum abusum admiserunt? Nonne, quibus

in-

De malignitate Variolarum naturalium tempestiuo etc. II

impuritatibus multifariis repletum est corpus, pessime variolis decumbunt? Nonne demum acrimonia, atque hinc pendens febris, eo maior esse debent, quo diutius in corpore, et sanguine retineretur miasma variolosum? Sine dubio. Nunc ergo vera vesicatoriorum actio, qua istam febrem minuunt, intelligitur. Per vlcus nempe artificiale, quod produxere, euacuant copiam non paruam miasmatis et acris materiae, simul vero deriuant massam humorum ad cutim, quo efficiunt, vt eo citior contingat exanthematum eruptio. Nonne ergo opus est, vt febris prima variolarum mitigetur inde? Nonne multo adhuc praestantius operantur hic vesicatoria balneis, quae, vt deriuatio ad cutim faciliorque fiat variolarum eruptio, toties commendauit BOERHAAVIUS, cumque eo schola, quam stabiliuit? Caeterum effectus, quos vesicatoriis modo adscripsimus, CLOSSIVS bene sensit. Notat enim, vesicatoria *copiam variolarum imminuere* (quod effluentis per vlcus materiae manifestissimum est signum) et *variolarum eruptionem promouere*, quod deriuationis, quam perficiunt, effectus est. Vid. l. c. §. IX. X.

§. V.

Vesicatoria, tempestiue in Variolis adhibita, minuunt aut praecavent febrem secundariam.

Obseruauit *Illustris* BOEHMERVS, vsu vesicatoriorum tempestiuo pestilentem illam variolarum febrem secundariam *vel* plane extinctam esse, *vel* placide saltim & absque periculo dererbuisse. Atque idem plane vrget *Clarissimus* CLOSSIVS (l. c. §. XV. pag. 59.). *Vesicatoria*, inquit, *febrem variolarum se-*

cundam vel omnino praecautent, vel mitissimam efficiunt; et paulo post: A praesentissimo isto vitae periculo (quod nempe febris illa inferre solet) vesicatoriorum beneficio immunes praestantur. Peracta eruptione, adoleuerunt, maturuerunt, exsiccatae fuerunt, pustulae, sine ullo tumultu, nulla plerumque febre appa-
rente, aut tali, qua nihil mitius fieri potuerit. Causa huius phaenomeni non difficulter detegitur. Secunda enim variolarum febris debetur dolori & inflammationi cutis, atque resorptae materiae purulentae. Confer. TRALLEs de methodo medendi variolis haecenus cognita saepe insufficiente. pag. 84. 85. Hinc copiae pustularum et puris acrimoniae proportionata erit. Testatur id, ut alios mittam, SYDENHAMVS. Etenim post omnium inquit, vel exquisitissimas obseruationes rei cardo in hoc vertitur, ut in variolosis salutis spes omnis in exanthematum paucitate reponatur; discrimen in eorundem multitudine, et prout plura haec sunt, aut pauciora, aut moritur, aut viuit aeger. Atque dein: Quanto magis Medicus, ubi primis morbi diebus aegrum inuisens, faciem ad instar pulueris e limatura acicularum vndique respersam contemplabitur, mortem praedictet vno aliquo e diebus iam memoratis (nempe die vndecimo, decimo quarto, decimo septimo) inuolaturum; idque prae indomita vi febris succedanae, quam, pro ratione quantitatis puris, ex innumeris istis apostematis in sanguinem reiecti, desaeuire necesse est. Praeter copiam tamen puris, eius etiam acrimoniam, in determinando febris secundae periculo, attendendam esse, vel ex ipso SYDENHAMO intelligitur, qui maculas sanguinisque mixtum (putredinis effectus) lethalia signa esse indicat. Confer. EIVS
Opera

Opera omnia Tom. I. pag. 234. 235. Nunc vesicatoria, tempestiue in curando morbo varioloso adhibita, copiam pustularum minuunt; acre euacuant; cauentque, ne nimium in sanguinem internasque corporis humani partes agat (§. anteced.). Mirandum itaque non est, vesicatoria ita applicata, febrem variolarum secundariam aut praecauere, aut multum imminuere. Non placet *Clarissimo* CLOSSIO haec explicatio, quod aperte profitetur. Negat enim Vir clarus, febrem variolarum secundam a pure, in sanguinem resorpto, originem suam sumere. *Mibi quidem*, inquit, *hoc nondum ita videtur liquidum, ut nullus dubitationi locus relinquatur. Occurrunt sane phaenomena, quae ex illa hyporbesi neutiquam explicari possunt. Videas saepe variolas distinctissimas, quas acutissima febris secunda comitatur; videas e contrario nonnumquam confluentissimas, hac prope nulla, vel admodum leni, stipatas. Quomodo haec cum dicta febris secundae causa conciliare liceat, equidem tam perspicax non sum, ut videam. Aut plane egregie fallor, aut posita illa, absolutae necessitatis est, ut febris secunda variolas confluentes semper gravissima, distinctas autem semper vel plane nulla, vel longe mitissima concomitetur* (l. m. c. §. XV. pag. 61.). Fateor (atque id iam MEAD & *Illustris* de HAEN virgent), variolas distinctas confluentibus nonnumquam periculosiores esse, quo etiam factum, ut magni Medici eam, quae SYDENHAMO placuit, variolarum in distinctas & confluentes diuisionem reiecerint. Quam vero ob causam *Clariss* CLOSSIVS hinc concludat, febrem variolarum secundam a pure resorpto non pendere, quod, post SYDENHAMVM, videt TRALLE-

sivs, tam perspicax non sum, ut videam. Etenim magnitudo huius febris non soli quidem copiae resorpti puris ad sanguinem, sed eius etiam acrimoniae proportionata est. Quod si ergo distinctae variolae interdum maiore febre secunda, ac confluentes, stipentur: id indicium maioris est acrimoniae. Discretarum autem materiam nonnumquam ea, quae confluentes excitat, acriorem existere et maligniorem, res est, extra omnem dubitationis aleam posita. Patet ergo, dubium, quod CLOSSIVS contra ortum febris variolarum secundae ex resorpto ad sanguinem pure format, non tanti esse momenti, ut ea de re nobis dubitare liceat. Nec credo quoque, fore multos, qui eam, quam fouet *Vir Clarissimus* de febre variolarum secunda, approbent sententiam. Credit enim, ideo hanc febrem oriri, quod prima febris eas particulas, quae coctionem nondum subierunt, euacuare et ad cutis ambitum propellere non potuerit. Quae sententia, si vera esset, nullam inter primam et secundam febrem differentiam admitteret, quae tamen, quam magna sit, nemo non perspicit; licet forsitan negari non plane possit, fieri posse, ut relictæ in massa sanguinea particulae miasmaticae nonnumquam febrem secundariam augeant, ex quo vero nec constans, nec vniuersalis debet formari lex. Caeterum ex antecedentibus intelligi potest, quo respectu sententiae *Clariff. CLOSSII* calculum nostrum adiicimus, quando l. c. pag. 63. *Vesicatoria*, inquit, *febrem variolarum secundam ideo praecauent, vel minuunt, quod sustentata per illa continua euacuatione, nihil, vel perparum materiae exanthematicae in corpore remanet, quod illam concitare atque accendere possit.* Continuus enim ille

De Malignitate Variolarum naturalium tempestiuo etc. 15

ille per vicus artificiale materiae effluxus optimae sine dubio aut diarrhoeae aut saluationi praeferri debet, in quibus excretibus laudandis tam multi sunt obseruatores.

§. VI.

Alia vesicatoriorum, tempestiue in variolis adhibitorum, commoda.

Cum variolosi morbi symptomata ab acri, motu humorum inrenso, congestione sanguinis versus caput et eruptionis impedimento maxima ex parte pendere soleant; vesicatoria vero copiam acris minuant, febrem minus intensam reddant, fluida versus pedes deriuent atque eruptionem variolarum promoueant, quod in antecedentibus satis euietum est: sequitur, fieri hinc aliter non posse, quin vesicatoria, tempestiue satis in morbo varioloso adhibita, eius symptomata leniant. Praecipue vero materiam variolosam a facie arcent, oculos defendunt atque vultus naturalem nitorem conferuant. Confer. CLOSSIVS l. c. §§. VII. XII. XIII. XIV. Celeberrimus TISSOT dicit: *Pediluuiis, aut mollibus fomentis continuo applicatis pedes et crura sic dispono, ut humoribus facilem aditum praebent, tum plantis pedum epispastica apponi curo, quae huc humorum congestiones adducunt. Ex hoc remedio, ultra quod crederent inexperti, tument inferiora, detument superiora, mitescit febris, quae hanc saepe exhibet pulsus velocitatem, in omni alia febre cito lethalem. Vidi hoc anno collum horride turgidum, educta e lecto aegra et sinapismis plantis pedum applicatis, intra viginti minuta dimidiam diametri partem*

tem amississe. Vid. EIVS de Variol. Apopl. et Hydr. Epistola pag. 61. 62. Haec insignia sunt remediorum, humores a capite ad pedes deriuantium, commoda, si in morbo varioloso ipso adhibeantur. Maiora certe erunt, si, tempestiuo vesicatoriorum vsu, vlcera cito ad pedes efficiantur, quae continuam praestant deriuationem. Porro: Obseruarunt HAENIVS et TISSOT variolas, fulgure ocyus lethales, ex pure, in sanguine praesente, variolis licet optime repletis, ad cerebrum delato et apoplexiam inferente. Tempestiuus vesicatoriorum vsus tristissimum hoc fatum praepedit. *Saluationes* quoque et *diarrhoeae* minus accedent, quae, licet salutifera sint symptomatica, varia nihilominus producere solent incommoda, vt fatius sit, eas, si absque aegri damno id fieri queat, praecauere. Demum: tempestiuus vesicatoriorum vsus *reliquias variolarum praecauet*. Vid. CLOSSIVS l. c. §. XVI. Ista enim a relicta materiae variolosae purisque copia pendent; sed vlcus, artificio adeptum in pedibus, vt ea materies relinquatur, non permittit. Quantum vero exinde commodum ad aegrorum corpora redundet, is facile perspiciet, qui damna eiusmodi reliquiarum in memoriam reuocat.

§. VII.

Comparatio variolarum, quibus tempestiuo vesicatoriorum vsu medemur, cum artificialibus.

Pulcherrima, quae praestant variolae artificiales, commoda, praeparationi corporum et vlceri partium externarum, quo insignis miasmatis variolosi et puris, inde enati, copia effluit, debentur.

entur. Quamuis enim SCHVLZIVS exemplum adducat variolarum artificialium sine materiae effluxu fatis benignarum: tamen, cum rarissimum hoc sit, minime docet, vlcus illud in variolis, arte productis, inutile esse. Methodus vero, quam commendauimus, quaque vsus est *Illustris* PRAESES in variolis naturalibus, iisdem plane commodis gaudet. Nonne itaque ipsa hac methodo effici potest, vt variolae naturales artificialibus propius accedant? Atque, cum vlcus, infectionis auxilio productum, nonnumquam causa fuerit morbi variolosi sine variolis, infectionem insequentis, nonne id ab illa etiam methodo sperere fas est, quam descripsimus? Accurata certe eiusmodi casuum consideratio hanc spem excitare potest.

§. VIII.

*Vesicatoriis in omnibus variolarum speciebus tuto
vri possumus.*

Monui in superioribus, recte HUXHAMVM variolosam febrem in *putridam, lentam neurosam et inflammatoriam* diuidere. Quaecunque vero harum febrium species varioloso morbo accedat: vesicatoriis tuto vri possumus. Quamuis enim cantharidum particulae, ad sanguinem resorptae, si in se considerentur, putredinem augeant et ebullitionem efficiant; atque hinc tam in putridis, quam inflammatoriis febribus noceant: tamen, cum decoctorum emollientium et aliorum remediorum, modo putredini, modo inflammationi aduersantium, vsus, illum

cantharidum effectum facile imminuat, tollat: vesicatoriis secure uti in his variolosae febris speciebus possumus. In febre variolosa, quae ad lentam nervosam accedit, eo magis conducunt, cum hic irritantia viresque excitantia indicentur.

§. IX.

Ad obiectiones quasdam respondetur.

I. *Methodus saepe superuacanea erit.*

Tempestivius vesicatoriorum in variolis usus postulari, ut, ante morbum variolosum, omni suo impetu praesentem, adhibeantur (§. I.); hinc *vel* comparentibus iam variolarum initiis, *vel* ante etiam, quam haec adsint, quo tempore *Illustri BOEHMERO* vesicatoria applicare placuit. In utroque casu facile fieri potest, ut Medicus fallatur, cum prae primis vel ipsa variolarum imminentium signa aliis etiam morbis competant. Nonne itaque methodus ista saepe saepius superuacanea esse debet? Respondeo sequentia 1) licet fieri queat, ut Medicus, variolas imminere suspicans, fallatur: tamen rarius id, sub epidemica variolarum grassatione, cui methodus illa in primis destinata est, continget. 2) quodsi etiam fiat, ut tunc Medicus errorem in praedictione committat: vesicatorii tamen unus, vel duorum quoque usus aegris nullum inferet damnum. Nam, ut *Clarissimi CLOSSII* verba mea faciam, qui suis *aegris vesicatoria nocuisse numquam expertus est*, haec verissima habeo: Quum omnes morbos, qui variolarum initia interdum
men-

mentiantur, ratione animoque lustrato, in plerisque ea vere vtilia, in nullo damnosa esse, facile intelligo. Vt multa itaque largiar, minus necessaria, aut superuacanea nonnumquam esse possunt. Id vero, quemadmodum confido, a maturiori illorum usu neminem prohibebit, qui, quanta hic polliceatur commoda, cognouerit ex iis, quae hactenus in medium adduximus.

§. X.

II. *Vlcera pessimi moris efficere potest vesicatoriorum usus.*

Cum in corporibus, impuritatibus repletis, continui solutiones in vlcera mali moris degenerare soleant, eiusmodi vero corpora variolarum initia experiri queant: nonne fieri hinc potest, vt nocius sit vesicatoriorum usus? Respondeo: 1) vlcera illa ab usu vesicatoriorum non adeo frequenter oriuntur, licet hoc remedium aegris applicetur, quorum succi maxime sunt impuri. Docet id vesicatoriorum usus in variis morbis et febribus exanthematicis. 2) Eiusmodi corpora in maximo versantur vitae periculo, si variolis afficiantur; plerumque enim tunc fati cedunt. Nonne ergo in iis licebit remedium applicare, quod imminens vitae periculum arcer, ita tamen et eo cum incommodo, vt vlcus quoddam in parte externa molestum et chronicum relinquit? 3) eiusmodi aegri facile vlcus in visceribus partibusque internis concipiunt. Nonne fatius erit idem, quamuis molestum, in parte ignobili excirare? atque id eo

magis, quo certius sic variolarum reliquiae praecaventur? Vidit *Illustris* BOEHMERVS, quod hac occasione adiicio, diuturnum et molestum eiusmodi vicus ab usu descriptae methodi in variolis, non quidem ab impuritatibus succorum productum, sed ab abusu vesicatoriorum, quem tenerum subiectum, vitam summopere amans, omnesque dolores ideo, magna animi constantia, perferens, sponte commiserat; concurrente tamen vitio forsitan quodam haereditario. Cessit tamen aptis remediis, quae *Vir Illustris* commendauit.

§. XI.

III. *Vesicatoria raro apta sunt in variolis remedia.*

Celeberrimus TRALLES, magnus vesicatoriorum osor in febre variolarum secunda, eiusmodi ad suam sententiam corroborandam affert argumenta, quae vsui etiam tempestiuo eorum, quem diximus, repugnant. Haec enim illius sunt argumenta: Variolae ponunt acre praefens, accedente ipsis plerumque febre inflammatoria. Cantharides augent acre in massa sanguinis, inflammationemque. Nonne itaque in omni casu reuici debent, vbi variolae adsunt, aut instant, nisi virium adsit debilitas, quae excitante opus habet? BOERHAAVIUS confentit. *Vesicatoria*, inquit, *agunt, quatenus motum faciunt, et se in corpus insinuant. Non conducunt, vbi humores sunt acres, nec in morbis acutis inflammatoriis, nec vbi inclinatio est ad alcali.* *Miror claros viros adeo saepe vesicatoria*
lau-

laudare, quippe per se febrem, anxieratem, halitum cadaue-
rosam, urinam foetidam et acrem, sanguinem in acre putre-
faciens solutum. Confer. TRALLES l. c. pag. 101 seqq.
Nonne haec omnia manifesto simul damnant eam vesicato-
riorum in variolis usum, quem adeo laudauimus? Sed haec
repono: 1) Summi in arte Viri nocuos vesicatoriorum effe-
ctus nimium quantum in praedictis morbis augere mihi qui-
dem videntur. Delineant enim effectus, quos cantharidum
particulae sibi relictiae in massam sanguinem anserunt et exserere
possunt; non cogitant vero, aquam humorum nostrorum; de-
cocta emollientia; acida; nitrosa; VSnes et similia noxam minue-
re, tollere, absque eo tamen, vt boni eorum, in praedictis
morbis, effectus inde deleantur. 2) Nos commendamus usum
vesicatoriorum *ante morbum variolosum*. Tunc ergo solo vl-
cere, quod produxere, in ipso morbo varioloso agunt.

§. XII.

Cantelae quaedam et monita.

Alias obiectiones, v. g. eam, quae a dolore, quem
creant vesicatoria, desumi possent, cum ad eas, absque
difficultate, responderi possit. Monita tantum quaedam adiicio.
In adhibenda nempe ea, quam descriptam dedimus, methodo,
eo anniti debet medicus, vt I. *pro varia aegrorum constitu-
tione variam praeparationem adhibeat*, quod etiam insitionis
patroni praecipiant; II. *ulcus, a vesicatoriis productum, quam-
diu*

diu morbus durat, fluere sinat, ne optimis illis, quos ipsi dedimus, effectibus, ob nimis citam illius sanationem, destitatur aeger. III. *Variolas ipsas* optima illa methodo, quam SYDENHAMVS, MORTON BOERHAAVE et alii tradiderunt, curet, tractet. Denique IV. si vlcus nimis diu persistere videatur, purificantibus internis externisque et derivantibus, vt laxantibus, alias etiam necessariis, vtatur. *Clarissimus* CLOSSIVS (l. c. pag. 64) suras exulceratas, si emplastris saturninis, obedire recufent, essentia myrrhae, sine sale alcalino parata, persanauit.

T A N T V M.

NO-

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
C A N D I D A T O

s.

PRAESES.

Quod Parens Medicinae, Divus HIPPOCRATES *asserit, sancta-*
que sancit lege, *ut ad* Medicinae studium *adferantur, natura, indo-*
les apta, *studium et tempus, id firmo gaudet fundamento et quo-*
tidiana confirmatur experientia; interim, quomodo omnia etiam com-
parata sint, nullus erit, quin facile cognoscat, quo ordine quacuis sue-
cedere, et qualem utilitatem ad uniuersum scopum habere possint.
Negandum non est, et tempus studio, et studium indoli plurimum
debere, ut alterum intuitu alterius promptius succedat, cedat felicius;
ingens autem subsidium est, veram detegere viam, quae nos ducit
ad scientificam rerum cognitionem, ad ipsam praxin adplicandam,
et quae ordine adiuuanda sunt, ordine reperire. Haec praemitt-
tendi, TV, PRAESTANTISSIME CANDIDATE, ansam praebuisti,
qui studium medicum et indole optima aggressus, et studio indefesso
prosequutus es. Tres enim praeterlapsi sunt anni, in quibus or-
dine in addiscendis veritatibus medicis earumque nexu assiduum TE

D 2

exhi-

exhibuisti, vigilemque gessisti; hinc factum fuit, ut sub egregio hoc temporis compendio, laudabiles feceris progressus, quos diurno fastoque successu in plurimorum mortalium usum transferre poteris. Expectationi omnium, qui TIBI bene cupiunt, satisfacisti, dum in arte salutari scientiam ita comprobasti, ut Illustris Medicorum Ordinis honorificum de impetrandis summis in arte salutari honoribus obtinueris decretum. Campum TIBI elegisti diffusum, verumque inuenies Divini senis dictum, artem esse longam, praesertim cum Medicinam, cum Chirurgia sororio nexu iunctam, excolendam et exercendam TIBI proposueris. Adfuit Ordo saluberrimus petitis TVIS honestis, et aditum ad summas tam in Medicina, quam Chirurgia aperuit dignitates, quas habita Disputatione, cuius nobile defendendum suscepisti argumentum, perget mereri, et ego academicum morem, eisdem TIBI gratulandi, lubentius sequor, quum praeter industriam, morum etiam integritate et probitate TE omnibus reddideris acceptum. Sicuti igitur TE, patrios nunc cogitantem lares, bonis omnibus prosequor, ita hunc, TIBI felicem, gratulor diem, Diuinam in suscipiendis conatibus adprecor benedictionem, atque, ut Supremum idque benignissimum Numen TE statuatur corporis conservatorem aequae ac salutis defensorem, vehementer opto. Vale Et de meo in Te semper propenso animo dubitare noli. Dab. e Mus. d. XXX. Octobr. clo Is cclxvii.

VIRO

V I R O
PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
CAROLO CHRIST. MENSSEN
DIGNISSIMO CANDIDATO

S. P. D.

CHRIST. GOTTLÖB CONRAD. HERTZOG
COTHENIO ANH. TIVS

M. C. ATQVE OPPON.

*E*ruditio est et morum probitas, AMICE SVAVISSIME, quae felicitatem humanam mirum in modum accumulunt. Prior vel rationis vel experientiae excolitione acquiritur, quam per accuratam causarum inquisitionem, TE cum almae Fridericianae civis adhuc degeres, maxime solerti sane industria perficere, studuisse, quilibet, quem TECVM intercessit familiaritas, attestabitur. Morum probitatem sat integram nunc praedicem haud necesse est, cum omnes, qui TE norunt, eandem sufficientibus euehere noscant laudibus. Gratulor ergo TIBI, Amicorum suavissime, de summis in arte nostra ex merito TIBI conferendis dignitatibus, utque iis in TVI aliorumque felicitatem diu multum fruaris ac utaris opto; reciprocam TVI benevolentiam mihi certo spondens. Vale, et mox in dilectam Patriam revertere. Dabam Halae die XXX Octobris MD CCLXVII.

V I R O

V I R O
PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
CANDIDATO DIGNISSIMO

S. P. D.

HEINR. CAROL. REICH, M. C.

Quamquam mihi gratissima est ea provincia, quam mihi mandasti, publice tecum disputandi: declarat enim magnam TVAM erga me benevolentiam: tamen vereor, ut aut TVAE spei, aut meae voluntati satisfaciam. Nam cum is ego sum, qui neque TVAE doctrinae, neque adeo illi provinciae par sit, tum vero etiam hoc quid in tempore varia me negotia impediunt, quo minus huic TVO mandato rite inferuam. Sed spero, fore, ut, si quid a me desideretur, id, pro TVO erga me amore, mihi condones. Cuius quidem amoris hoc vel maximum documentum arbitror, quod mihi potissimum hanc tecum disputandi provinciam mandaueris, quae eo mihi acceptior est, quo ampliores mihi praebet occasionem, amicitiam tecum contrahendi. Neque vero parvi momenti ducendum puto, ut eiusmodi amico, quem animi mira integritas commendat, quem ornat morum modestia atque humanitas, qui conspicuus est elegantiorum literarum egregia doctrina, qui denique artis salutaris exquisita peritia ita se insignem reddit, ut omnes eum ament, admirentur. Itaque felicem me iure quodam meo praedico, cui contigit in amicitiam TVAM recipi, qua ut me dignum reddam, ita operam dobo, uti a TE cupio amari atque diligi. Quod reliquum est, gratulator TIBI summos in Arte Medica honores, propediem in TE conferendos. Dum O. M. vero rogo, ut TE diu vivere atque beate iubeat, patriae civem utilissimum, parentum filium optimum, aegrotorum medicum peritissimum, amicorum denique delicias. Vale. Dab. Halae ad Salam die XXX. Oct. MDCCLXVII.

V I R O

V I R O
PRAENOBILISSIMO, DOCTISSIMO
C A N D I D A T O
DOCTORALIVM HONORVM DIGNISSIMO

S. P. D.

IOHANNES ERNESTVS STAHL

OPP.

Quum cathedram TIBI ascendenti disidentis partes in me conferre placuerit: mihi certe meoque officio minus satisfecisse viderer, si, omissa hac publice TIBI, CANDIDATE PRAESTANTISSIME, amorem meum testandi opportunitate, applaudentium TIBI non accessissem numero. Eruditio TVA, ingenii acumen, summa diligentia, morumque candor et modestia amplissimum quidem mihi praebent campum in TVAS laudes excurrendi. Sed ad elogium TVVM celebrandum non satis idoneus sum neque dignus. Hinc nihil superest, nisi, ut eruditionis hocce TVAE specimen, quod publice edidisti, summosque in arte salutaris honores ex merito propediem in TE conferendos ex animo gratuler, iunctis insinul votis, ut summa hac dignitate acquisita, in patriae, gentis TVAE splendidissimae, propriumque commodum et ornamentum, inque solatium plurimum aegrotantium, per longam annorum seriem, omnibus felicitatum gurgibus ornatus fruaris. Vale, et in posterum mihi faueas velim. Dabam in alm. Frideric. die XXX mensis Octobris

MDCC LXVII.

DOMINO DOCTORI

IOANNES THORHEIM

A

Ua 4235

ULB Halle
001 500 996

3

sb

15

DE
MALIGNITATE
VARIOLARVM NATVRALIVM
TEMPESTIVO VESICATORIORVM
VSV AVERTENDA

CONSENSV GRATIOSAE FACVLTAIS MEDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA
PRAESIDE

VIRO ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
DOMINO

D. PHILIPPO ADOLPH. BOEHMERO

MEDICINAE ANATOM. ET CHIRVRG. P. P. ORDINARIO
FACVLTAIS MEDICAE H. T. DECANO SPECTATISSIMO, ACADEMIAR.
CAESAR. NAT. CVRIOS. ITEMQVE IMPERIAL. PETROPOL. NEC NON REG.
BEROL. SCIENT. ET PARIS. CHIRVRGOR. SODALL.

PRO

GRADV DOCTORIS
MEDICINAE ET CHIRVRGIAE

SVMMSIQVE IN VTRAQVE HAC SCIENTIA HONORIBVS
ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS RITE CAPESSENDIS

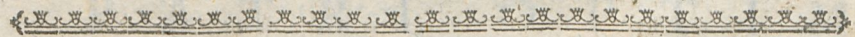
D. . OCTOBRIS MDCCCLXVII.

H. L. Q. S.

PVBLCICE DISPVTABIT

AVCTOR

CAROLVS CHRISTIANVS MENSSEN
FRISO-ORIENTALIS.

HALAE AD SALAM AERE BEYERIANO,

